

Titanicmannen

Från skröna till verklighet.

En skröna om en man, som i verkligheten kom att sluta sina dagar på S:ta Gertruds Sjukhus.

Berättelsen förtäljer att min mormors mors systems son, min mormors kusin, var styrman på Titanic. Han ska ha hoppat i livbåtarna, vilka var avsedda för passagerarna först och främst. Då ska han ha fått en örfil, som grämde honom hårt genom livet. Så pass hårt att han som gengäld ska ha tagit värvning på Finlands sida i första världskriget. Det ska i sin tur ha gjort honom galen, varför han ska ha slutat sina dagar på ett sjukhus i trakten av Västervik.

Den med vetskap finner att skrönan i sig själv innehåller uppenbara felaktigheter. I denna artikel ska vi följa historien från skröna till verklighet.

Titanicmannens namn är John Charles Asplund född i vattumannens tecken 1889 i Oskarshamn. Såväl hans föräldrar som farföräldrar skiljde sig på 1800-talet, vilket då var en mycket ovanlig händelse. Från fem års ålder växer han upp med sin moder och två bröder.

Hans far liksom en av hans två bröder, Oskar, var sjöman, vilket även John Charles blev. Som jungman på briggen Frida i Oskarshamn erhöll han 1912 flyttningsbetyg för att flytta till Amerika. Hans andre bror, Karl Alfred, hade då redan begivit sig över Atlanten till det stora landet i väster.

Från flyttningsbetyget kan vi lära oss att hans kunskaper i *kristendomskunskap* var försvarliga samt att han var *till äktenskap ledig*.

Den 10 april 1912, 23 år gammal, befann han sig i Southampton och steg ombord på Titanic! Han reste tillsammans med sin kamrat, Einar Gervasius Karlsson, från Oskarshamn och hade betalat 7 pund 15 shilling för sin tredjeklassbiljett.

Redan här kan vi konstatera att skrönans *styrman* i verkligheten var en *sjöman* med tredjeklassbiljett.

Världens vid den tiden säkraste skepp for in i

ett isberg den 14:e april vid 23.30-tiden, fyra dagar efter avgång från Southampton. Katastrofen var ett faktum. 1495 personer omkom - dock inte John Charles Asplund.

M/S Carpathia anlände cirka två timmar efter förlisningen till olycksplatsen och kunde bärga de överlevande ur livbåtarna. John Charles Asplund var en av dem i livbåt nummer 13. En överlevare.

På M/S Carpathias brevpapper skriver han sitt första brev till sin mor Augusta,

Älskade Moder

Må godt och hav hälsan är min största önskan. Jag får låta dig veta att vi kom fram igår kväll vid kl. 12 så vi fick komma i land med det samma för som ni väl vet så har Titanic gått till botten med en väldig massa människor.

Jag skall tala om vår resa. Vi gick från Köpenhamn den 4:e så reste vi med tåg och färger till Esbjerg. Så gick vi från Esbjerg den 6:e till Parkeston så reste vi tåg till Southampton så låg vid där ett par dagar på Emigranthotellet så kom med Titanic så var vi med honom till på söndag kväll han kolliderade med ett isberg vid kl. half tolf sen fylldes med vatten allt mer och mer så vi måste lämna honom vid kl. 1 på natten och vid kl. 2 tiden så sjönk han. Då som väl var så kom vi i en livbåt så vi hade det bäst som fick det bäst. Det var många som låg i vattnet en 6 timmar. Så kom den båten vid kl halv 5 och tog oss ombord på den. Det såg ut som ett svinhus med den båten som vi var med. Ni må tro att Titanic var en fin båt fint inrett och fin mat hade dom också det var som ett hotell. Jag får bedja dig att du sänder Agnes och Bertils adress till moster Anna så kan jag få den senare för jag har slarvat bort dem. Jag har ej något vidare att skriva om utan jag får avsluta med många hälsningar från John.

Hälsa alla släktingar och pappa från mig. Hälsa Oskar så godt. Jag skall skriva när jag har varit hos Anna. Det var väl att jag hade paketet i kappsäcken annars så hade den varit i Atlanten också. Var ej orolig för mig för vi får pengar för det bargasch som godt bort"

Titanicmannen, John Charles Asplund, hade

bevisligen åkt med Titanic och räddats. Men hur var det med skrönans örfil?

Sex dagar efter katastrofen nådde M/S Carpathia New York där John Charles av Frälsningsarmén fick 25 dollar och en biljett till Minneapolis. Den 24:e maj, dryga 40 dagar efter förlisningen, skriver John Charles ånyo ett brev till sin moder, där han utförligare beskriver den dramatiska stunden på havet.

Minneapolis den 24/5

Älskade moder må godt och hav hälsan är min största önskan. Jag skall nu i korthet tala om min räddning.

Vi låg och såv när sammanstötningen skedde. Einar vaknade och väckte mig och sade att den har bestämt stött på ett grund då skrattade jag och sade stött på ett grund här mitt ute atlanten vi lägger oss och såver igen när vi hade legat ungefär en 15 minuter så kom det en passagerare och knackade på dörren till våran hytt och sade att dom har kolliderat med ett isberg. Vi gingo ur bäddarna och klädde på oss. Det gick rätt så makligt. Vi trodde ej att båten skulle sjunka för dom skröt om de vattentäta skotten. När vi hade gjort oss iordning så gick vi upp på akterdäck när vi hade stått där några minuter sades det att hela stäven var inbräckt och att hela ballasten var full av is. Då sade jag till Einar att vi skal gå och se. Vi gingo och fingo oss riktigheten av hvad dom hade sagt och så såg vi ner i rummet hur vattnet forsade in sedan gingo vi akter igen. Det är en lång gång neri båten att promenera så man fick inte gå uppe på däck midskeps för att komma akter.

Vi som var tredje klass passagerare när vi kom akter så såg vi att dom öppnade portar till första klass och att tredje klasspassagerare gick dit upp. Vi följde med hopen när vi kom dit upp gjorde dom klart för att fira räddningsbåtarna i sjön och sade att fruntimmer skulle gå först. Den första båten firades och vi stod vid den andra skulle vi gå kom vi överens om Einar och jag.

Jag kom i den men när Einar skulle gå i den så fick han en örfil av en styrman när jag fick se det hoppade jag ur den räddningsbåten på

Titanic igen. Sedan gick vi och tänkte att vi skulle komma med än den ena än den andra. Men det lät sig ej göra förrän när det var näst den sista jag sade att när den har firats ned som ett litet stycke så hoppar vi i den. Det var han med om. När dom hade firat ungefär en 3 meter så hoppade vi ner i den. Hade vi ej gjort det så hade vi nog inte blivit räddade.

När dom hade firat ner oss till vattnet så gjorde vi loss båten från ginorna och rodde en 50 meter ifrån honom. Då vi Titanic han gick med stäven ner. Ni må tro att det var en sorglig syn att skåda och höra så många människor kämpa för livet och ge upp sina nödrop. Nödopen varade ungefär en timme sedan hade de slocknat så det var tyst. Vi satt i räddningsbåten ungefär en sex timmar kanske lite längre då vi blevo upptagna på Karpathia (det var vid sjutiden) ni må tro att det det var ej för roligt att vara där man visste ju ej hur länge man fick vara där. Somliga sade här kan vi få sitta och svälta ihjäl och en del sade ett annat. Det var väl att oceanen var så stilla annars så hade ej så många blivit räddade som det var. Oceanen låg lika lugn som vattnet hem i vår tunna som står vid vedboden.

När vi kom upp på Karpathia så omhuldades vi så godt sig göra där det första vi fick var en mun kaffe och det behövde vi för frös så vi skakade jag hade ej behövt frysa sådant om inte jag hade lånat bort min rock till en eldare som var i den räddningsbåten som vi var i han hade inte mera på sig än ett långery ställ eller vad det kallas. Jag tyckte att han behöver den bättre än jag. När vi kom fram till Nevyork så mottogs vi på det hjärtligaste av välgörenhets människorna. Vi kom upp på frälsningsarmén Einar och jag och tre andra svenskar. (det läste ni väll i tidningen).

Har moster Ida fått Annas adress än? Skriv och låt mig veta det och giv mig adressen så skall jag efter paketet och sända den till henne för jag vill att hon skall hava den när jag har räddat den från att ha blivit begravnen i Atlanten.

Hälsa alla bekanta

Förutom att John Charles är en överlevare

förstår vi här att han har ett stort hjärta, fyllt med empati. Solidarisk med sin kamrat Einar och ytterst välvillig till den frysande eldaren.

Skrönans örfil härrör således från den örfil Einar fick när han hoppat i livbåten. Skrönans ursprung klarläggs.

Av John Charles liv i det nya landet vet vi endast lite. Han var på väg att besöka sin bror Karl Alfred i Minnesota samt sin moster Anna i New York. John Charles registrerade sig i Amerika, liksom sin bror Karl Alfred, för krigstjänstgöring år 1917. John Charles var då boende i stadsdelen Brooklyn i New York. Vad som hände honom i första världskriget är ännu okänt.

Såväl John Charles själv som hans resekamrat på Titanic, Einar Karlsson, och många andra Titanicpassagerare blev ofta tysta om sina upplevelser. Flera kände egen skuld över att ha blivit räddade medan deras medpassagerare försvann i djupet. De som senare kom att delta i kriget kan antas ha fått ännu mera att tänka på och därmed all grund för att utveckla en psykisk ohälsa.

Den 25 Augusti 1919 anländer ånyo John Charles till Amerika, nästan 9 månader efter stilleståndsdagen den 11 november 1918. Det innebär att han någon gång mellan 1917 och 1918 gått ut i kriget. Han färdades nu ännu en gång över det hav han upplevt sin fasor på. Denna resa sker med fartyget La Lorraine, som användes under kriget för soldattransporter. Vid ankomsten till Amerika 1919 befinns han vid undersökning vara vid god kondition, 1,62 meter lång och blåögd. Han uppges ge sig av till sitt boende i New York.

Det är med bilden av en man som tidigt blivit skilsmässobarn, varit sjöman, överlevt Titanic, överlevt första världskriget och trots allt bedöms som frisk vi lämnar honom år 1919 för att först fyra år senare få stifta bekantskap med hans liv igen.

Ibörjan av år 1923 smyger sig John Charles ombord på ett ångfartyg i Portland i Amerika med destination Antwerpen i Belgien. Vid ankomst är han förvirrad och våldsam. Det svenska konsulatet i Antwerpen ombesörjer att

han blir hemsänd till Sverige och placerad på fattigvårds- och försörjningsanstalten Gibraltar i Göteborg den 5:e februari 1923.

Titanicmannens bror, Oskar, hämtar i april 1923 hem honom från Göteborg till Oskarshamn. Dock blir John Charles våldsam och slår ned brodern varpå lösningen, efter polisarrest, blir inskrivning på Västerviks Hospital i juni 1923. Hospitalet har då varit i drift sedan 1912.

Här återges hela inledande stycket ur John Charles sjukhusjournal från 1923.

"Fadern begiven på dryckenskap och utsvävningar. Patienten har uppfostrats i hemmet, genomgått folkskola och konfirmerats med betyget försvarlig. Sedan uppväxtåren mestadels seglat som sjöman. De senaste 10 åren har han vistats i Amerika. Den 5/2 1923 intogs han å Gibraltar i Göteborg hemsänd från Antwerpen genom konsulatet: han hade i Portland smugit sig ombord på en ångare. Intogs på polisremiss och läkarebetyg om, att han uppförde sig virrigt och delvis våldsamt.

Status därstädes den 19/3 1923: Somatiskt intet att anmärka. Patienten vårdas å övervakningsavdelning för oroliga: går mestadels uppe i skjortan, synes rädd för att taga på sig strumpor, även rädd för alla slags beröring, mycket rådvill: kommer ibland fram till läkaren vid rondan men yttrar intet, höres mumla om elaka människor, som inte ha med honom att göra. Han ansiktsuttryck är stelt. Han är tydligen hemfallen å sinnesvillor, gör ett opålitligt intryck men har ännu inte begått några våldsamheter. I april 1923 avhämtades patienten från Gibraltar av en sin broder. Redan de första dagarna av sin vistelse där våldförde han sig mot brodern så att patienten måste omhändertagas och insättas å polisarrest, därifrån han sedermera överförts till försörjningsinrättningen.

Status praesens den 20 juni 1923

Patienten är 163 cm lång och väger 55 kg. Spenslig kroppsbyggnad med ganska klen hull. Huvudform och ansiktsbildning avvika icke från det vanliga. Huvudmåten: 15-18-56 cm resp.

Somatisk undersökning kan icke företagas på

gr.a. patientens motsträvighet. Han vårdas sängliggande å orolig vaksal. Springer ständigt upp ur bädden och söker tränga sig ut vid dörrar och fönster. Svarar aldrig på tilltal. Blir vredgad och brusar upp, då han får tillsägelse om snyggning etc. Ansiktsuttryck förstrött utan egentlig mimik. Han värjer sig för undersökning och närmanden. Insisterar man blir han hotfull och förefaller med möda behärska sig. Han sköter sig själv på alla sätt."

Av vår ursprungliga skröna kan vi konstatera att John Charles verkligen blev sjuk och intogs på ett sjukhus i trakten av Västervik. Vad som gjorde honom sjuk kan vi i nuläget endast spekulera i. Med det vi hittills vet kan vi förstå att en människa kan komma att må psykiskt dåligt.

I den långa sjukhusjournalen nämns aldrig något om vare sig Titanic eller krig. Kanske fick inte läkare och vårdpersonal veta något om hans tidiga liv. Och även om de fått veta något fanns på den tiden ingen eller liten kunskap om de behandlingar vi idag tar för givna. Personal från 1940-talet har vittnat om att de känt till John Charles räddning från Titanic, vilket kan ha skett genom berättelse från släktingar.

Vår man, Titanicmannen, John Charles Asplund, som överlevt Titanic och krig stod nu på sitt 34:e levnadsår inför nya utmaningar i sjukhusets miljö. Vad skulle komma att hända?

John Charles trivdes inte alls på hospitalet. Redan en vecka efter intagning på avdelning 4 den 17:e juni 1923 rymmer han för första gången, vilket beskrivs i journalen:

"Idag slog han sönder en fönsterruta å salen och lyckades blixtnabbt krypa igenom och springa iväg. Återfanns i skogsbrynet vid staden c:a 3 timmar senare. - Orolig och impulsiv. Ständigt i farten. Långbad försöksvis."

Titanicmannen ger inte upp. *"Han petar sönder väggarna i ständigt traktan att bereda sig tillfälle att avvika"*. Det går inte ha honom kvar på intagningsavdelningen, varför han förflyttas till den rymningsssäkra Länspariljongen några dagar senare. Där uppges han *"Mera ordnad. Kan nu vara uppe klädd tillsammans med övriga patienter."*

Efter bara ett knappt halvår på Länspariljongen rymmer han igen. En bedrift som han delar med endast 2-3 andra personer under hela de 75 år som Länspariljongen var i drift. I journalen kan vi läsa:

"Då patienten idag gingo ut på gården passade Asplund på att rycka till sig en kvast med till hjälp av denna praktiserade han sig med otrolig snabbhet upp till ett fönstergaller å gården, ut på taket och via stuprännan till marken. Han upphanns c:a 300 meter från pariljongen. Sängläge."

Samma egenskaper som vi kan anta räddat honom när han hoppade i livbåt nummer 13 från Titanic och som hjälpt honom att överleva första världskriget, använder han nu för att nå friheten utanför sjukhusets murar. En överlevare.

Hädaneftir förflyttas han mellan Länspariljongen och Avdelning 32 A och B av såväl utrymmeskäl som det faktum att han uppges *"genera övriga patienter"*.

I februari 1929, dryga fem år efter det andra rymningsförsöket, rymmer han för tredje gången. Denna gång från avdelning 32 A. Journalen förtäljer:

"Genom att slå ut fönster ljudlöst hade patienten i natt lyckats taga sig ut från avdelningen. Hade rivit lakanen och knutit ihop samt firat sig ut på så sätt. Sytt sig en kostym av filter, sytt ihop med lakanen. Gick in i maskin och frågade efter en Sundsvallsskuta, igenkändes på kläderna. Till avd. 32 A."

Nästan sex år efter intagningen på Västerviks Hospital har Titanicmannen, John Charles Asplund, kreativitet och energi kvar att iscensätta en rymning av klassiskt mått med hopsydd lakan. Med vetskap om februarikylan har han uppenbarligen planerat med en varm kostym också. Hans sjönära liv driver honom att söka det han känner – hav och båtar. Försöket misslyckas och livet återgår till avdelning 32 A.

Samtidigt som börskrascher och världsdepression slår till 1929 inleder Titanicmannen, John Charles Asplund, sina sista 14 år i livet. Han växlar mellan att vara sängliggande och vara uppe och gå, mellan att vara lugn och att skrika och slå sin omgivning.

Ingen verkar då veta varför. Ingen verkar veta om hans erfarenheter från isberg och världskrig.

I juli 1932 har han besök av sin broder Oscar med noteringen i journalen - "*Satt tyst men svarade då och då på tilltal.*". Vad sa han?

I november 1935 skrivs "*Idag agiterad och hotfull, hoppade upp i fönstret och slog sönder två fönsterrutor. Erhöll skärsår.*" Hans ständiga trängtan att komma ut gjorde att sönderslagna fönster med skärsår till följd blev vardag.

Hans medicinering under 1930-talet innehåller trional, cloral och paraldehyd – den "*drink*" som han själv ofta frågar efter.

Den 5:e juni 1939 dör hans moder, Augusta, 75 år gammal. John Charles yngre bror, Oskar, besöker dagen efter, den 6:e juni, honom med följande notering i journalen - "*Besök av en broder, ingen reda med honom, svarade ej på tilltal.*"

Den 4:e september 1939, dagen efter andra världskriget utbrott, noteras i journalen "*Besök av en släkting. Kände ej igen honom.*".

1940-talet inleds med att John Charles bror, Oskar, omkommer på det brittiska fartyget Valparaiso, där han var befälhavare. Fartyget ingick i en konvoj från Halifax till Liverpool när tyska ubåten U38 dök upp den 29:e december 1940. Hela konvojen torpederades och Valparaiso med sin besättning om 32 personer, inklusive Oskar, gick till botten.

Nu var John Charles den enda kvarvarande levande i sin familj. Äldsta brodern Karl Alfred är spårlöst försvunnen sedan han stridit i första världskriget. Fadern dog i lungsot redan 1922, modern August 1939 och Oskar 1940.

Under fortsättningen på 1940-talet fortsätter John Charles att revoltera, alltmer fysiskt tård, med gallsten och magsmärtor. Han "*river sönder lakan och filtar*", "*tar av sig kläderna och stoppar dem i toaletten*", "*river sönder ett buldantäcke*". Buldantäcke var gjort av ett tungt material avsett att omöjligen kunna rivas sönder.

1943 besväras John Charles, Titanicmannen, av illamående, kräkningar, diarréer och feber. Det blir allt värre och två dagar före sin död ordineras han 4-5 koltabletter dagligen.

Den 14:e augusti klockan 14.10 är hans liv till ända. Han avlider av "*entertis acuta*" - tarmvred.

Titanicmannen har överlevt Titanic, första världskriget, 20 år på hospital och hela sin familj.

Överlevaren är död.

Vår skröna har utvecklats till en verklighet. En människas innehållsrika och dramatiska liv.

Ännu vet vi inte vad som verkligen hände Titanicmannen, John Charles Asplund, i Amerika. Vi vet heller inte varifrån inslaget i skrönan om Finland kommer. Ännu finns flera spår att undersöka.

Vi vet att berättelsen om hans liv har en fortsättning.

Följ utvecklingen på www.titanicmannen.se

© Jerker Pettersson, 2010